

F-35 VE İSRAİL

F-35'in İsrail için yalnızca askerî bir unsur ya da bir kuvvet çarpanı değil, aynı zamanda politik bir araç haline geldiğini iddia etmek mümkün.

Arda Mevlütoğlu

*Savunma Politikaları
Araştırmacısı*

22 Mayıs günü İsrail Hava Kuvvetleri Komutanı Amikam Norkin, hizmete yeni giren F-35 savaş uçağının muharip görevlerde kullanılmaya başlandığını açıkladı. Norkin bu açıklamayı yaptığı basın toplantısında basın mensuplarına, bir İsrail F-35'ini Lübnan'ın başkenti Beyrut üzerinde uçarken gösteren bir fotoğraf da gösterdi. İsrail F-35'lerinin Suriye'deki çeşitli hedefleri bombaladığına dair haberlerin çıktığı sırada Kuveyt'te yayın yapan el-Ceride Gazetesi, ilginç bir iddia ortaya attı. Gazete, İsrail Hava Kuvvetleri'ne ait F-35'lerin Irak hava sahası üzerinden geçerek İran'a gittiğini, Bender Abbas, İsfahan ve Şiraz üzerinde yüksek irtifada keşif uçuşu gerçekleştirdiğini iddia etti.

Türkiye'nin ABD ile ilişkilerindeki gerilim, ABD Başkanı Donald Trump'ın Ağustos ayında onayladığı yasa tasarısıyla ve Türk Hava Kuvvetleri'ne F-35 teslimatlarının en azından şimdilik askıya alınmasıyla farklı bir boyuta taşındı. F-35 projesinin ortaklarından olan Türkiye'nin, ABD'den sonra bu uçağı en fazla sayıda envanterine alacak ülkelerden biri olması bekleniyor. Ancak Türkiye'nin projeden çıkarılması olasılığının belirmesi üzerine İsrail'in, Israel Aerospace Industries (IAI) başta olmak üzere İsraili havacılık firmalarına ilave iş paketleri verilmesi yönünde ABD'de kulis yaptığı yönünde haberler gündeme geldi.

Dolayısıyla F-35'in İsrail için yalnızca askerî bir unsur ya da bir kuvvet çarpanı değil, aynı zamanda politik bir araç haline geldiğini iddia etmek mümkün. F-35'in İsrail için önemini ele almadan önce yakın tarihten iki örnek vakayı incelemekte fayda var.

Opera ve Tahta Bacak

İsrail Hava Kuvvetleri'ne ait sekiz F-16A ve altı F-15A uçağından oluşan bir görev kolu, 7 Haziran 1981 günü, Irak'ın başkenti Bağdat yakınlarındaki el-Tuveyte Nükleer Tesisi'ne bir saldırı gerçekleştirdi. Saldırıda F-16A uçakları, taşıdıkları 2,000lb (yaklaşık 900kg) ağırlığındaki Mk84 tipi klasik bombaları tesise bıraktılar ve tesiste bulunan Osirak adlı nükleer reaktörü tahrip ederek Irak'ın nükleer programının akamete uğramasına neden oldular. Harekâta kullanılan F-16A savaş uçakları, İsrail Hava Kuvvetleri'nde yaklaşık bir yıl önce hizmete girmişlerdi. Vurulan tesisin İsrail'e olan mesafesi ve arada geçilmesi gereken düşman hava sahası nedeniyle uçağın tüm performans ve menzil limitleri sonuna kadar zorlanmıştı.

“

Amikam Norkin, hizmete yeni giren F-35 savaş uçağının muharip görevlerde kullanılmaya başlandığını açıkladı. Norkin bu açıklamayı yaptığı basın toplantısında basın mensuplarına, bir İsrail F-35'ini Lübnan'ın başkenti Beyrut üzerinde uçarken gösteren bir fotoğraf da gösterdi. yüksek irtifada keşif uçuşu gerçekleştirdiğini iddia etti.

”

“Opera Harekâtı (Operation Opera)” adı verilen bu bombardıman, askerî ve siyasi açıdan son derece yüksek riskli bir operasyondur. Öncelikle vurulan nükleer tesisin uçakların kalktığı Sina Yarımadası'nın

kuzeyindeki Etzion Üssü'ne mesafesi teknik ve askerî zorluklar doğur maktaydı. Uçaklar kalkışlarından hemen sonra Ürdün ve Suudi Arabistan üzerinden uçacak; o sırada İran'la savaşta olan ve dolayısıyla tüm ordusu teyakkuz halindeki Irak'ın hava sahasının büyük kısmını kat edip dünyanın en yoğun hava savunma ağlarından birine sahip başkent Bağdat'ın 17 km güneydoğusundaki hedeflerine ulaşacaklardı. Bu seyir esnasında düşman hava savunma sistemleri tarafından tespit riskini asgariye indirmek için çok alçak irtifadan uçmaları gerekiyordu. Bu da yakıt sarfiyatını artıracığı için uçakların emniyetli bir şekilde hedef bölgeye gidip dönmeleri, daha da zorlaşıyordu.

Talihin bir cilvesi olarak harekâta kullanılan F-16A'ların esasında, İslam Devrimi öncesinde Şah rejimi tarafından İran Hava Kuvvetleri için siparişi verilen, ancak devrimden sonra sözleşmenin iptaliyle İsrail'e teslim edilen uçaklar olduğunu not etmek gerekir.

Saldırı, uluslararası hukuk açısından büyük bir tartışma yaratmıştır. İsrail, Osirak Reaktörünü “Önleyici vuruş (preemptive strike)” prensibi uyarınca imha ettiğini savundu. Saldırının gerekçesini, İsrail istihbaratının Menahem Begin'e sunmuş olduğu ve Irak'ın 1981 itibarıyla nükleer bir silah üretmesi için 5 ila 10 yıl arası bir süreye ihtiyaç duyduğunun öngörüldüğü bir rapor teşkil etmekteydi. Saldırıdan sonra İsrail, Irak'ın yüksek miktarda nükleer harp başlığı yapımında kullanılabilecek malzeme sağlamaya çalıştığını, buna karşılık BM Anlaşmasının 51. maddesine göre “kendini savunma hakkını” kullandığını belirtmiştir. İlaveten İsrail, Irak'ın

1949'dan beri İsrail ile herhangi bir ateşkes anlaşması imzalamamış, dolayısıyla hukuki olarak zaten İsrail ile savaş halinde olduğunu; buna ilaveten devlet politikası olarak İsrail'in "varolma hakkı"na saygı göstermediğini savunmuştur.

1 Ekim 1985 tarihinde ise İsrail Hava Kuvvetleri'ne ait altısı çift koltuklu F-15D, ikisi ise tek koltuklu F-15C olmak üzere toplam sekiz uçak, Tunus'un başkenti Tunus'un güneyindeki Burç Sedriye (Cedria)'de bulunan Filistin Kurtuluş Örgü-

tü'nün (FKÖ) karargâhını bombaladı. "Tahta Bacak Harekâtı (Operation Wooden Leg)" adı verilen bu saldırıda karargâh tamamen tahrip olurken 60 Filistinli ve 12 Tunuslu hayatını kaybetti. Bu saldırıda kullanılan F-15C/D tipi uçaklar av-önleme ve hava üstünlüğü görevlerine yönelik geliştirilmiş olup saldırıdan kısa süre önce İsrail tarafından uzun menzilli hassas bombardıman görevlerine yönelik olarak tadil edilmişlerdi. Uçaklar, üslerinden yaklaşık 2.300 km mesafedeki bir hedefi vurmuşlardı. Tahta Bacak Harekâtı,

Kıbrıs açıklarındaki sivil bir İsraili teknedeki üç İsrail vatandaşının FKÖ mensuplarının öldürülmesine yanıt olarak düzenlenmiştir. Saldırıdan sonra İsrail'in en yakın müttefiki ABD'den dahi sert tepkiler gelmiş; Tunus'un egemenliğine İsrail tarafından saygı gösterilmediği hususu başta BM olmak üzere uluslararası platformlarda pek çok ülke tarafından dile getirilmiştir. Buna karşılık dönemin İsrail Başbakanı Şimon Peres, saldırının meşru müdafaa çerçevesinde gerçekleştirildiğini savunmuştur.

F-35

ABD hava ve deniz kuvvetleri ile deniz piyadelerinin yeni nesil savaş ihtiyacını karşılamak için Lockheed Martin firması tarafından "müşterek taarruz uçağı (joint strike fighter, JSF)" projesiyle geliştirilen F-35, "beşinci nesil" olarak sınıflandırılan tek motorlu ve tek pilotlu bir savaş uçağıdır. Üç farklı kullanıcının kendine özgü kullanım konseptleri doğrultusunda F-35'in üç ana türevi geliştirilmiştir: Klasik kalkış ve iniş kabiliyetli F-35A, kısa mesafeden kalkış ve dikey iniş (short take off and vertical landing, STOVL) kabiliyetli F-35B ve klasik uçak gemilerinde görev yapabilen F-35C'dir. F-35'in öncülü olan ve JSF Projesinin ilk aşamasındaki yarışmaya aday olarak hazırlanan X-35 uçağı ilk uçuşunu 2000 yılında; F-35A'nın ilk prototipi ise ilk uçuşunu 2006 yılında gerçekleştirmiştir.

F-35, tarihin en pahalı ve karmaşık silah sistemi geliştirme projesidir. Projenin, uçakların emekliye ayrılmasının öngörüldüğü 2060'la-

rın sonuna kadar geliştirme, seri üretim, operasyon ve işletme/idame dâhil toplam maliyetinin 1-1,5 trilyon dolar civarında gerçekleşeceği hesaplanmaktadır.

Projede ABD'nin yanında geliştirme ve üretimde görev alan sekiz ortak ülke bulunmaktadır. Bu ülkeler, katkılarının kapsam ve niteliğine göre üç kategoride sınıflandırılmıştır: İngiltere birinci seviye; İtalya ve Hollanda ikinci seviye; Avustralya, Danimarka, Kanada, Norveç ve Türkiye ise üçüncü seviye ortak ülkelerdir. Bunlara ilaveten İsrail ve Singapur da "güvenlik işbirliği partneri" olarak projeye katılmıştır.

Her ne kadar F-35'in en bilinen ve göze çarpan özelliği, radara yakanmama (ya da daha doğru bir ifadeyle düşük yakalanma olasılığı) kabiliyeti veren ve "stealth" olarak adlandırılan tasarımı olsa da uçağın sahip olduğu imkân ve kabiliyetler

büyük oranda benzersizdir. F-35'in donatıldığı görev ve silah sistemleri, mevcut savaş uçaklarında bulunanlardan çok daha kapsamlı ve karmaşıktır. F-35 tasarımının başından itibaren bir ağ (network) mimarisi içinde, diğer tüm dost ve müttefik sistem ve platformlarla gerçek zamanlı iletişim içinde görev yapabilecek şekilde tasarlanmıştır. Üzerindeki uzun menzilli sensör ve algılayıcılar ile uçak elde ettiği verileri diğer dost unsurlarla paylaşabilmekte, kendisine gelen verileri işleyebilmektedir. Bu bakımdan F-35'in oldukça sofistike bir keşif ve istihbarat platformu olduğunu söylemek mümkündür. İlaveten hassas güdümlü, uzun menzilli silah sistemleriyle uçak, düşman hava savunması menziline girmeden nokta operasyonlar gerçekleştirebilmektedir.

İsrail'in F-35 Alımı

İsrail, 2003 yılında ABD ile imzaladığı bir anlaşmayla projeye "güvenlik işbirliği partneri" olarak katıldı. İsrail Hava Kuvvetleri de 2006 yılında uzun vadede 100'den fazla F-35A hizmete alma yönündeki niyetini resmen açıkladı. F-16'ların yerini alması planlanan F-35'lerin İsrail yapımı elektronik harp sistemleriyle donatılmalarının öngörüldüğü de ilk kez bu dönemde dile getirildi. İlk 19 uçak için sözleşme 2010'da, 14 uçaklık ikinci paket için sözleşme

de 2015'de imzalandı. Üçüncü paket 17 uçak için de hükümet onayı 2016 sonunda çıktı. İsrail için üretilen ve AS-1 gövde numaralı ilk F-35A üretim hattından 22.06.2016 tarihinde çıktı. İlk uçuşunu aynı yılın 25 Temmuz tarihinde gerçekleştirmesini müteakip ikinci uçakla birlikte İsrail Hava Kuvvetleri'ne 12 Ocak 2016 tarihinde teslim edildi.

İsrail Hava Kuvvetleri tarafından F-35I Adir (İbranice "Güçlü") olarak adlandırılan uçaklar Nevatim Hava Üssü'nde konuşlandırılmış bulunuyor.

Uçaklarda kullanılacak İsrail yapımı elektronik harp ve görev sistemlerine dair açık kaynaklarda güvenilir ve ayrıntılı bilgi bulunmuyor. Ancak güvenilir bir savunma kaynağı olan Jane's'e göre F-35I'da, İsrail yapımı elektronik sistem ve silahların entegrasyonunu sağlamak amacıyla bir arayüz donanımı bulunacak. Böylelikle İsrail, uçağın beyni olarak tabir edilebilecek görev bilgisayarına ve kritik yazılımlara müdahale etmeden kendi sistemlerini uçağa entegre edilebilecek.

Değerlendirmeler

Opera ve Tahta Bacak gibi operasyonlar incelendiğinde ve F-35'e İsrail'in verdiği önem göz önünde bulundurulduğunda, bazı hususlar öne çıkmaktadır.

İsrail, ulusal ya da siyasi çıkarlarını korumak için askerî güç kullanımında uluslararası hukuk, norm ve dengeler konusunda herhangi bir hassasiyet göstermemektedir. Bu doğrultuda, elindeki teknik ve askerî imkânları kimi zaman orantısız boyutlardaki kullanabilmektedir. Buradan hareketle denizaşırı ya da nokta operasyonları hem askerî, siyasi ve psikolojik gövde gösterisi hem de caydırıcılık mesajı verme vesilesi olarak kullandığı iddia edilebilir.

İsrail, elde ettiği askerî ve teknik imkânları sahaya sürme ve bunları yüksek riskli ve kritik önem taşıyan operasyonlarda kullanmak konusunda hızlı davranan, risk alabilen bir ülkedir. F-16 savaş uçaklarının hizmete girmelerinden bir yıl sonra Opera gibi yüksek riskli bir harekâta kullanılmış olması buna güzel bir örnektir. Benzer örnekler; 1973 Yom Kippur Savaşı sırasında, dünyada o dönem henüz

ABD'de bile yaygın kullanımda olmayan insansız hava araçlarının Suriye hava savunması hakkında elektronik istihbarat toplamak için kullanılması; 1967 6 Gün Savaşı'nda tarruz uçaklarının iki sorti arasındaki yakıt ve silah ikmal sürelerinin her türlü öngörü ve kaidenin de ötesinde bir süratle gerçekleştirilerek Arap hava kuvvetlerine karşı üstünlük sağlanmış olması gösterilebilir. İsrail'in askerî sistemleri hizmete almasıyla yüksek önem arz eden görevlere sevk etme süresinin kısalığı ve bu sistemleri limitlerinin sonuna kadar kullanması dikkat çekicidir.

Gelişmiş bir savunma endüstrisine sahip olan İsrail, elinde bulunan ve münhasıran ABD üretimi olan araç-gereç ve teçhizatı kendi geliştirdiği alt sistem ve teknolojilerle donatmaktadır. Bu eğilim özellikle elektronik harp sistem ve araçları bakımından belirgindir. İsrail, hizmete aldığı hava araçlarında, standart ABD üretimi elektronik harp ve öz savunma sistemleri yerine İsrail yapımı muadillerini kullanmaktadır. İsrail böylelikle tam kapasite ve performans limitlerini yalnızca kendinin bildiği, hasımlarının ise bu bilgilere erişiminin

asgari seviyede olduğu bir kuvvet oluşturmayı hedeflemektedir. Bu uygulamanın bir başka avantajı da gelişen ya da yeni oluşan tehditlere karşı kendi kabiliyetlerini güncelleme ve yenileme bakımından kayda değer bir özgürlüğe sahip olmasıdır. Bunda, İsrail'e ABD tarafından sağlanan yoğun askerî ve teknolojik yardımın etkisi de göz ardı edilmemelidir.

İsrail'in, hizmete aldıktan sonra Suriye ve Doğu Akdeniz'de süratle kullanıma soktuğu F-35'lerin sunduğu imkân ve kabiliyetleri yakından tecrübe ettikten sonra, bu uçağa, bölgesel hasım olarak gördüğü Türkiye'nin erişimini engellemek istemesi doğal bir sonuçtur. Bu kapsamda ABD üzerindeki nüfuzu ve lobi kanallarıyla Türkiye'nin F-35 projesinden çıkarılması, uçakların da Türk Hava Kuvvetleri'ne teslim edilmemesi için yoğun girişimlerde bulunması şaşırtıcı olmayacaktır. Konunun karmaşık teknik, askerî ve politik boyutları dolayısıyla bu girişimlere esnek ve ön-alıcı yanıtlar verilmesi, Türkiye'nin ulusal çıkarları açısından önem arz etmektedir.